

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У ПОРЯДКУ, ВСТАНОВЛЕНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОМ ЯК ФУНКЦІЯ АПЕЛЯЦІЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Шуст Наталя Анатоліївна,
*аспірантка кафедри публічного
управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ*

Дана функція адміністративного апеляційного суду є основною й найбільш часто реалізовуваною, крім того, матеріали судової статистики свідчать про те, що через надмірну кількість судових позовів, більшість судів усіх профілів і інстанцій є завантаженими. Крім цього, окрему увагу необхідно звернути на те, що з урахуванням безпекової ситуації втілення в життя цього формату правосуддя є безпосередньо важливим і потрібним у контексті інтеграції України до європейського союзу.

Теоретик Б. Малишев формулює, що правосуддя пов'язане із категорією «мета», а судочинство – з результатом, мета належить до сфери ідеального, а результат – до сфери реального. Звідси мета є ідеалом, що ґрунтується на певних ціннісних дезидератах щодо діяльності суду із розгляду спорів, а результат є конкретним підсумком діяльності суду, який може відповідати меті або ж і ні. Позаяк, мета входить до сфери належного, а результат – до сфери суцього, то в цьому ракурсі правосуддя є належним, а судочинство є суцим. Вчений зауважує, що правосуддя – це значною мірою аксіологічне поняття, себто діяльність судів, яка відповідає певним ціннісним, морально-правовим характеристикам, натомість діяльність судів, яка не відповідає їм, а формальним вимогам закону, називає судочинством. Отже, правосуддя у першому наближенні слід розглядати як судочинство, що відповідає вимогам справедливості і є інструментом досягнення справедливості при вирішенні судового спору, що виражається у належному захисті судом прав і свобод людини [1, с. 50]. На нашу думку, така позиція найбільш чітко та виважено відображає зміст і сутність функції правосуддя, що фактично є процесом, котрий втілюється в життя та забезпечується силами суддівського корпусу відповідного суду та його апарату, тобто працівників суду, що забезпечують реалізацію внутрішньоорганізаційної діяльності, як формату та концепту.

Як визначає Н. Юзікова, правосуддя – це правозастосовна діяльність, що здійснюється судами загальної юрисдикції на підставі і у точній відповідності із законодавством України, міжнародними договорами й угодами» [2, с. 54]. Разом із цим, функція правосуддя, як основоположна та засаднича галузь діяльності адміністративного апеляційного суду дозволяє, перш за все корелювати ті положення, що визначені Конституцією України для судової гілки влади, як основні, а з іншого боку, втілювати в життя відповідне завдання, що лежить на плечах цього органу влади та всієї вертикалі.

Серед всіх гілок державної влади, судова влада реалізуючи свою основну функцію – правосуддя по-перше, виконує роль арбітра у взаєминах між державою та громадянським суспільством, а по-друге, – врегульовує суперечки, які виникають у самому громадянському суспільстві щодо будь-яких порушень прав та свобод людини і громадянина. Зрозуміло, що всі функції судової влади є важливими в діяльності судової влади, однак при глибокому аналізі ми бачимо, що всі інші функції судової влади направлені на сприяння здійснення оперативного, справедливого і законного правосуддя. Разом із тим судова влада відповідатиме сподіванням демократичного суспільства тільки за умови, що вона зможе повноцінно використовувати свою політико-правову можливість впливу на рішення і діяльність законодавчої та виконавчої влади. Це дасть їй змогу стати гарантом захисту прав та свобод людини і громадянина, соціальної і політичної стабільності [3]. Слід зазначити, що громадянське суспільство в даному контексті виступає стійким соціально-правовим інститутом чий інтереси та сформована позиція прямопропорційно впливають на перебіг правовідносин у державі [4;5]. Належить зауважити, що судова влада, як основоположна конструкція, що врегульовує правові спори, що виникають в різних сферах суспільної діяльності сама собою несе значну кількість ризиків у діяльності, а саме тому, важливим є чітке визначення меж компетенції та кордонів функціонування цього утворення, що втілюється, в першу чергу крізь призму елементів адміністративно-правового статусу.

Представники іншого підходу вважають, що функції суду та судової влади не допустимо зводити лише до відправлення правосуддя, розгляду та вирішення юридичних справ. При цьому вони визначають різну їх кількість, так більшість науковців виокремлюють дві функції, а саме: здійснення правосуддя й судовий контроль. Низка вчених разом з означеними функціями додатково виокремлюють й третю – функцію управління (правозастосовної діяльності суду) або функцію тлумачення [6, с. 79]. Водночас, на нашу думку, така позиція не достатньою мірою враховує всі норми законодавства України, що регулюють відповідну

галузь та потребує додаткового опрацювання. Водночас, функція судового контролю, як невід'ємний елемент правосуддя як процесу, здійснюваного судовою гілкою влади займає провідне місце саме під час формування адміністративно-правового статусу адміністративного суду апеляційної інстанції.

Дослідники часто вказують про те, що стосується правосуддя і судочинства, що ці поняття дуже близькі, часто і науковцями, і в законодавстві ототожнюються, а при розгляді питання щодо їх співвідношення відсутня єдність думок науковців, і одні вважають більш широким поняття правосуддя, а судочинство – його формою, на думку ж інших, судочинство включає в себе і правосуддя (наприклад: «поняття «судочинство» включає в себе діяльність судів щодо розгляду і вирішення справ, віднесених до їх компетенції, а також дії інших суб'єктів... Таким чином, поняття «судочинство» є більш широким, ніж «правосуддя», оскільки охоплює собою діяльність не тільки суду, а й багатьох інших суб'єктів» [7, с. 42]). Відповідно, здається вірним пропозиція про визначення аналізованої функції як функції щодо здійснення судочинства, проте на нашу думку, в широкому адміністративно-правовому розумінні, важливим є питання, пов'язане з багатоаспектністю функціонування суду, як такого, а ба більше, коли це стосується суду апеляційної інстанції, котрий у своїй діяльності не лише виконує функції з відправлення правосуддя, а й має координаційно-спрямувальні повноваження відносно судів нижчої ланки.

Певна частина вчених всю судову діяльність визначають як правосуддя. Зокрема, таку позицію обґрунтовує К. Гусаров, відзначаючи, що правосуддя – це основна та єдина діяльність судових органів, яка полягає у необмеженій судовій юрисдикції. Відтак, він виокремлює функції правосуддя: позовне провадження, контрольна функція, розгляд й вирішення справ у безспірному порядку, застосування до порушників процесуального закону заходів процесуальної відповідальності, тлумачення правових норм [8, с. 23-35]. У довіднику з юридичної термінології пропонується таке визначення: «правосуддя – самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ» [9, с. 138]. Відповідно, крізь призму проаналізованого, доцільно звернути увагу, що низка вчених тлумачить поняття правосуддя дещо ширше, що в контексті виконання функції здійснення правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом виглядає комплементарно та релевантно співвідноситься з іншими, перш за все процесуальними нормами, котрі й регламентують дану діяльність апеляційного адміністративного суду.

У межах досліджуваної проблематики окремої уваги заслуговує наукова позиція А. Селіванова, який наголошує на необхідності становлення судового права як окремої галузі в системі права. Позаяк, на його думку, залишається невизначеною концепція загального розуміння багатьох проблем у правосудді, які не можна вирішити лише теоретично чи в окремій галузі права. Судове право не конкурує з ними, позаяк стосується правосуддя як організації судового порядку в державі з національною системою права і законодавства. Доктрина визначає судову владу з власним предметом, організаційною структурою, принципами судочинства тощо. Вчений стверджує, що саме предмет судового права дає можливість поєднати три сегмента судової влади – організацію правосуддя, судочинство і статус осіб, які безпосередньо здійснюють правосуддя [10, с. 9]. Водночас, всупереч аргументованій позиції, в контексті та крізь призму нашого дослідження пропонується звернути увагу на те, що з точки зору забезпечення внутрішньоорганізаційної діяльності апеляційних адміністративних судів в Україні, всі зазначені елементи, тією чи іншою мірою відносяться до структури адміністративно-правового статусу такого суду, адже нерозривно пов'язані з його діяльністю як внутрішньоорганізаційної так із діяльністю в сфері правосуддя.

Література:

1. Малишев Б. Судова правотворчість як засіб досягнення мети правосуддя. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 47–62.
2. Юзікова Н.С. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. Вид. четверте, перероб. і доповнене. Київ, 2006. 320 с.
3. Олег Гуменний Правосуддя як основна функція судової влади. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18361/7.pdf>
4. Куракін О. М., Романов М.Ю. Генеза інституту «громадянське суспільство» в Україні: теоретичний та практичний аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 5(1). С. 24-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_5%281%29__7
5. Куракін, О. М., Романов М.Ю. Генеза поняття «громадське суспільство». *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2015. № 35. С. 28–32. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15159/1/ГЕНЕЗА%20ПОНЯТТЯ%20«ГРОМАДЯНСЬКЕ%20СУСПІЛЬСТВО».pdf>
6. Ткачук О. Функції судової влади та сфера цивільного судочинства. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 77–96.

7. Бараннік Р.В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доповнене. Київ, 2011. 352 с.
8. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках. Харків: Право, 2010. 352 с. 12.
9. Головченко В.В., Ковальський В.С. Юридична термінологія: довідник. Київ, 1998, 224 с
10. Селіванов А. Судове право як самостійна галузь системи сучасного українського права. *Право України*. 2015. № 3. С. 9–17.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-64>

Раздольська Олена Вадимівна,
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Питання пов'язані з використанням зарубіжного досвіду, перш за все тісно переплітаються з конкретним вектором політики такого соціально-правового утворення як держава. Зокрема, в питанні, що стосується становлення інституту прав і свобод людини і громадянина, змістовного наповнення відповідного принципу діяльності Національної поліції України в умовах широкомасштабної збройної агресії та обраного й фактично на фінальній стадії реалізованого намагання України, щодо вступу в Європейський союз, логічним буде підкреслити, що основним джерелом стандартів функціонування органів правопорядку є країни-члени Європейського союзу.

В процесі реформування правоохоронної системи в Україні, міжнародні правозахисні організації вимагають від держави захищати права, свободи і законні інтереси їх громадян, сприяти їх відновленню у випадку порушення. Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону [1, с. 106]. Це дає підстави стверджувати про те, що світова система захисту прав і свобод людини і громадянина, перш за все орієнтована на людиноцентриський підхід, котрий є поліваріативно пов'язаний із усіма правоохоронними системами цивілізованого світу. Відповідно, надбання прогресивних країн у